

Diputació
Barcelona

Àrea de Territori
i Sostenibilitat

1a Jornada Tècnica d'Espais Naturals

29 de maig de 2018

Patrimoni cultural immaterial
i desenvolupament sostenible:
l'exemple del Montseny

Lluís GARCIA PETIT

Institut del Patrimoni
Cultural Immaterial

El patrimoni cultural immaterial

folklore

Aprofitament de l'aigua

El patrimoni cultural immaterial

cultura popular (i tradicional)

folklore

Aprofitament de l'aigua

El patrimoni cultural immaterial

cultura popular (i tradicional)

folklore

patrimoni etnològic

Aprofitament de l'aigua

El patrimoni cultural immaterial

cultura popular (i tradicional)

folklore

patrimoni etnològic

patrimoni cultural immaterial

Aprofitament de l'aigua

La Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial

United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

Intangible
Cultural
Heritage

El patrimoni cultural immaterial

Una convenció

- Un document aprovat per la CG de la UNESCO
- L'instrument normatiu de més rang de la UNESCO
- Un acord entre estats
- Compliment obligat per als estats part
- Assemblea i Comitè
- Secretaria UNESCO
- Directrius operatives

Llegendes: el castell del Brull

El patrimoni cultural immaterial

Convenció sobre la
Protecció del Patrimoni
Mundial, Cultural i
Natural

Convenció per a la
Salvaguarda del
Patrimoni Cultural
Immaterial

El patrimoni cultural immaterial

Convenció sobre la
Protecció del Patrimoni
Mundial, Cultural i
Natural

Llista del Patrimoni
Mundial

Convenció per a la
Salvaguarda del
Patrimoni Cultural
Immaterial

Llista Representativa del
Patrimoni Cultural
Immaterial de la Humanitat

El patrimoni cultural immaterial

Convenció sobre la
Protecció del Patrimoni
Mundial, Cultural i
Natural

Llista del Patrimoni
Mundial

Patrimoni
Mundial

Convenció per a la
Salvaguarda del
Patrimoni Cultural
Immaterial

Llista Representativa del
Patrimoni Cultural
Immaterial de la Humanitat

Patrimoni de la
Humanitat

El patrimoni cultural immaterial

Convenció sobre la
Protecció del Patrimoni
Mundial, Cultural i
Natural

Llista del Patrimoni
Mundial

Patrimoni
Mundial

béns

Convenció per a la
Salvaguarda del
Patrimoni Cultural
Immaterial

Llista Representativa del
Patrimoni Cultural
Immaterial de la Humanitat

Patrimoni de la
Humanitat

elements

El patrimoni cultural immaterial

Convenció per a la
Salvaguarda del
Patrimoni Cultural
Immaterial

Llista Representativa del
Patrimoni Cultural
Immaterial de la Humanitat

Patrimoni de la
Humanitat
elements

El patrimoni cultural immaterial

Perquè?

- Diversitat cultural de la humanitat és una riquesa
- S'està perdent
- Pràctiques i costums tradicionals són **patrimoni**
- Cal actuar des dels governs

Festes de Corpus

El patrimoni cultural immaterial

Què és el PCI?

- tradicions i expressions orals: llegendes, refranys, endevinalles...
- arts de l'espectacle: músiques, cançons i danses populars, teatre...
- usos socials, rituals i actes festius:
festes, aplecs, jocs tradicionals, formes d'organització política i social...
- coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers:
sabers alimentació, coneixements i pràctiques sobre el medi natural...
- tècniques artesanals tradicionals: artesania, oficis tradicionals...

El patrimoni cultural immaterial

Els usos, les representacions, les expressions, els coneixements i les tècniques [...] que les comunitats, els grups i en alguns casos els individus **reconequin com a part integrant del seu patrimoni cultural.**

Ball de gitanes

Aquest PCI, que **es transmet** d'una generació a l'altra, **és recreat constantment** per les comunitats i els grups en funció del seu entorn, la seva interacció amb la naturalesa i la seva història, la qual cosa els **infora un sentiment d'identitat i continuïtat.**

El patrimoni cultural immaterial

Es manifesta en particular en els següents àmbits:

- tradicions i expressions orals;
- arts de l'espectacle;
- usos socials, rituals i actes festius;
- coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers;
- tècniques artesanals tradicionals.

Fira-mercat de Sant Ponç

El patrimoni cultural immaterial

Esclops d'en Pau

Què estableix?

- Inventari del PCI
- Informe periòdic
- Política general
- Organisme competent
- Estudis científics i tècnics
- Mesures jurídiques, tècniques, administratives i financeres per:
 - afavorir la formació en gestió del PCI
 - garantir l'accés al PCI
 - crear institucions de documentació

Desenvolupament sostenible

És aquell desenvolupament que satisfà les necessitats de les generacions presents sense comprometre les possibilitats de les del futur per a atendre les seves pròpies necessitats.

Informe Brundtland, 1987

Desenvolupament sostenible

“Millorar la qualitat de la vida humana sense ultrapassar la capacitat de càrrega dels ecosistemes que la sostenen.”

UICN/PNUMA/WWF, 1991

“L’expansió de les llibertats fonamentals de les actuals generacions mentre realitzem esforços raonables per a evitar el risc de comprometre greument les llibertats de les futures generacions”.

PNUD, 2011

Desenvolupament sostenible

Dimensions del desenvolupament sostenible

Social

Econòmica

Ecològica

Política

Econòmica

Ecològica

Política

Cultural

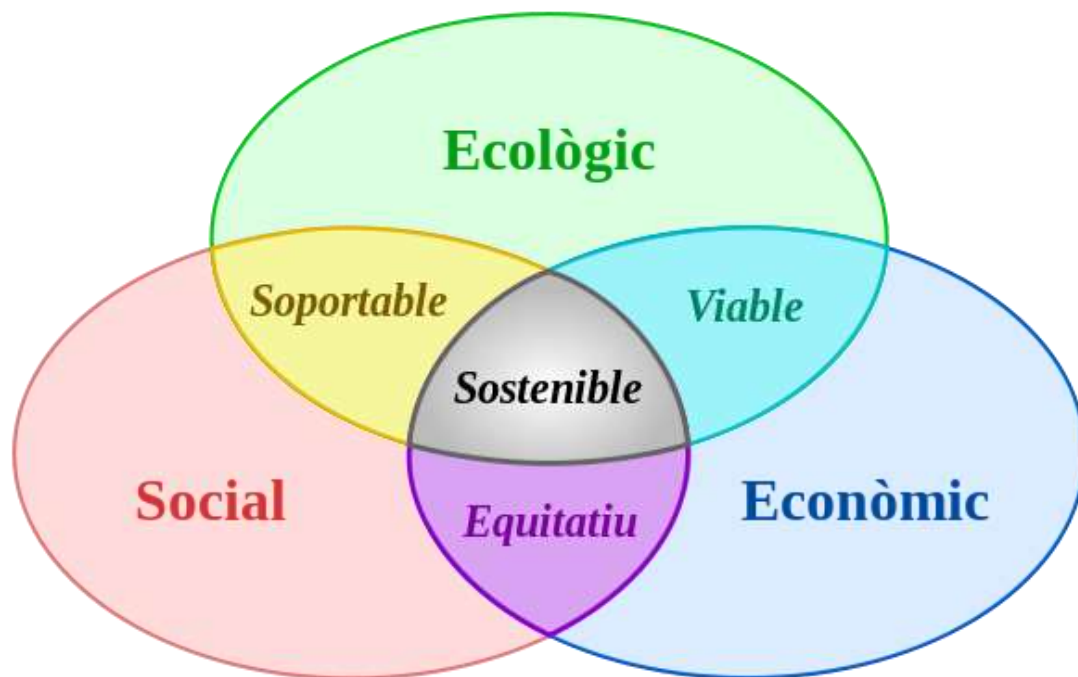
Ambiental

Social

Econòmica

Desenvolupament sostenible

L'inventari del patrimoni cultural
immaterial de la Reserva de la
Biosfera del Montseny

2009-2011

Context

Confluència de dues iniciatives UNESCO:

- Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial
- Programa sobre l'Home i la Biosfera

Context

- PCI com a garant del desenvolupament sostenible
- Inventari del PCI com a primer pas de la salvaguarda
- ONG com a socis actius en l'aplicació de la Convenció de 2003
- Reserves de la biosfera com a llocs (experimentals) per al desenvolupament sostenible
- Vincles entre patrimoni cultural i natural

Institucions implicades

- Reserva de la Biosfera del Montseny
 - Diputació de Barcelona
 - Diputació de Girona
- Museu Etnològic del Montseny “la Gabella”
- Direcció General de Cultura Popular, Associacionisme i Acció Culturals (Generalitat de Catalunya)
- Centre UNESCO de Catalunya
- Fundació Biodiversitat (Ministeri d’Agricultura, Alimentació i Medi Ambient)
- Direcció General de Participació Ciutadana

Desenvolupament del projecte

- 2 anys: preparació, treball de camp, tancament
- Pressupost: 150.000 euros
- Pla de participació

Sessions de retorn

Resultats del projecte

1. Inventari del PCI de la reserva de la biosfera del Montseny
2. Metodologia per a l'inventari del PCI en reserves de la biosfera
3. Contribució del PCI al desenvolupament sostenible

El desembre de 2013 el projecte fou inscrit en el *Registre de Bones Pràctiques de la Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immateral*, de la UNESCO.

Inventari

- ❖ 279 elements
- ❖ Tradicions i expressions orals: 122
- ❖ Arts de l'espectacle: 54
- ❖ Pràctiques socials, rituals i actes festius: 66
- ❖ Coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers: 27
- ❖ Pràctiques artesanals tradicionals: 10

Els valents de Breda

Ball del tirabou

Els esclops d'en Pau

Festa del Pi de Centelles

Festa del Pi de Centelles

Extracció de suro

Fabricació de ceràmica

Contribució al desenvolupament sostenible

- Tot element del PCI pot contribuir al desenvolupament sostenible. Tot depèn de la “gestió”.
- Quan es fa l’inventari, cal recollir informació sobre la contribució de cada element al desenvolupament sostenible.
- Enfocament global de les diverses dimensions del desenvolupament sostenible. Equilibri general de les accions.
- La gestió de les RB i ENP ha de tenir en compte la salvaguarda del PCI.

Tradicions i expressions orals

- Llegendes: coneixement de llocs, sensibilització
- Refranys: meteorologia, activitat agrícola
- Endevinalles: coneixement lúdic del medi
- Vocabulari autòcton: biodiversitat

Tradicions i expressions orals

- Transmissió oral, pertinença
- Cohesió social
- Relació intergeneracional
- Identitat

Tradicions i expressions orals

- Matèria primera de productes i serveis
 - Llibres i contes
 - Rutes temàtiques
 - Teatralitzacions
 - Turisme cultural

Arts de l'espectacle

- Cançons: coneixement de medi
- Balls, música: sovint en un entorn natural
- Jocs i esports tradicionals: a l'aire lliure

Arts de l'espectacle

- Pràctiques col·lectives
- Cohesió social
- Foment de la creativitat
- Lúdiques

Arts de l'espectacle

- **Turisme cultural**
- **DVD**
- **Espectacles**

Pràctiques socials, rituals i esdeveniments festius

- Festes, fires i aplecs:
 - Identificació amb l'entorn
 - Cicle natural
- Formes d'organització econòmica, social...:
 - Ús sostenible de l'aigua
 - Aprofitament de recursos (masia, hereu, masover)

Pràctiques socials, rituals i esdeveniments festius

- Sentiment col·lectiu
- Identitat
- Solidaritat
- Continuitat

Pràctiques socials, rituals i esdeveniments festius

- Turisme cultural
- Comercialització de productes (castanya)
- Mercats de proximitat

Coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers: alimentació

- Foment de la biodiversitat: varietats locals
- Protecció de l'entorn: bolets, cargols...
- Coneixement de meteorologia
- Coneixement de cicles naturals

Coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers: alimentació

- Identitat: varietats locals
- Valoració social: bolets
- Transmissió familiar
- Cooperació: matança

Coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers: alimentació

- Comercialització de productes
- Restauració
- Publicacions
- Turisme gastronòmic

Coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers: coneixements i pràctiques sobre el medi

- Coneixements de botànica i zoologia
 - Suro, pastureig, caça
- Autoregulació activitats
- Medicina tradicional
- Calendari lunar
- Carboneig
- Agricultura tradicional

Coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers: coneixements i pràctiques sobre el medi

- Coneixements compartits: cohesió i cooperació
- Autoconsum: llibertat individual
- Qualitat de vida
- Educació ambiental

Coneixements i usos relacionats amb la naturalesa i l'univers: coneixements i pràctiques sobre el medi

- Comercialització de productes
- Turisme de naturalesa
- Tallers, cursos

Tècniques artesanals tradicionals

- Coneixement del medi: matèria primera local
- Regulació capacitat de càrrega de l'entorn

Tècniques artesanals tradicionals

- Transmissió familiar
- Referents socials
- Identitat gremial i local (Breda)

Tècniques artesanals tradicionals

- Comercialització de productes
- Creació directa d'ocupació
- Atractiu turístic
- Cursos, tallers

Això funciona?

- ❖ Tenim exemples de països en via de desenvolupament
- ❖ No tenim exemples de països occidentals
- ❖ Sabem que:
 - ❖ Aquest patrimoni està desapareixent
 - ❖ Aquest patrimoni pot contribuir al desenvolupament sostenible

Què cal per a treballar en aquest àmbit

- ❖ Voluntat política
- ❖ Visió a llarg termini
- ❖ Consens local
- ❖ Treball a tres bandes: institucions, comunitat, expertes
- ❖ Recursos

MÉS INFORMACIÓ

<http://www.ipacim.org>

<http://www.unesco.org/culture/ich>

lluis.garcia@ipacim.org

**Gràcies per la
vostra atenció**